

הַלְבוֹת אֶבֶל פָּרָק ט

א. כָּל הַקָּרְעִים שְׁקוֹרֵעַ אָדָם עַל שְׂאָר קְרוֹבָיו שׁוֹלֵל הַקָּרֵעַ לְאַחַר שְׁבָעָה, וּמֵאַחֶה לְאַחַר שְׁלוֹשִׁים; וְעַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ שׁוֹלֵל לְאַחַר שְׁלוֹשִׁים, וְאֵינוֹ מֵאַחֶה לְעוֹלָם. וְהָאִשָּׁה קוֹרֵעַת וְשׁוֹלֵלֶת מִיָּד, אֶפְלוּ עַל אֲבִיהָ וְעַל אִמָּהּ, מִפְּנֵי הַצְנִיעוּת.

ב. בְּדֶרֶךְ שְׁקוֹרֵעַ אָדָם עַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ כִּךְ הוּא חַיֵּב לְקָרֵעַ עַל רֵבּוֹ שְׁלֹמֹדוֹ תוֹרָה, וְעַל הַנְּשִׂיא, וְעַל אָב בֵּית דִּין, וְעַל רֵב הַצְּבוֹר שְׁנֵהֲרֵג, וְעַל בְּרַכַּת הַשֵּׁם, וְעַל סֵפֶר תוֹרָה שֶׁנִּשְׂרַף, וְעַל עָרֵי יְהוּדָה, וְעַל יְרוּשָׁלַיִם, וְעַל הַמִּקְדָּשׁ.

ג. כָּל אֵלוֹ הַקָּרְעִים קוֹרֵעַ עַד שְׁמִגְלָה אֶת לְבוֹ, וְאֵינוֹ מֵאַחֶה לְעוֹלָם. וְאִם עַל פִּי שְׂאִינָן מִתְאַחֲזִין, מִתֵּר לְשַׁלֵּן, לְמַלְלָן, וּלְלַקְטָן, וְלַעֲשׂוֹתָן כְּמִין סְלָמוֹת לֹא אֶסְרוּ אֶלָּא בְּאַחֵי אֶלְכָּסְנִדְרֵי בִלְבָד. וְכָל הַקוֹרֵעַ מִתּוֹךְ הַשָּׁלָל אוֹ הַמָּלָל אוֹ הַלְקוּט, לֹא עָשָׂה כָּלוּם; אֲבָל קוֹרֵעַ הוּא מִתּוֹךְ הָאֲחֵי הָאֶלְכָּסְנִדְרֵי. אֶפְלוּ הַפֶּה הַכָּלִי, וְנִעֲשֶׂת שְׁפָתוֹ לְמִטָּה לֹא יֵאָחֶה. וְכֵשֶׁם שֶׁהַמוֹכֵר אֶסּוּר לְאַחֲתוֹ, כִּךְ הַלּוֹקָח; לְפִיכָךְ הַמוֹכֵר צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ לַלּוֹקָח, שֶׁקָּרֵעַ זֶה אֵינוֹ מִתְאַחֶה.

ד. וּמִנֵּין שְׁקוֹרֵעַ עַל רֵבּוֹ, בְּדֶרֶךְ קָרֵעַ אָבִיו שֶׁנֶּאֱמַר "וְהוּא מִצַּעֲקֵךְ אָבִי אָבִי רֵכֶב יִשְׂרָאֵל וּפְרָשָׁיו, וְלֹא רָאָהוּ, עוֹד; וַיַּחֲזֵק, בְּבִגְדָיו, וַיִּקְרַעֵם, לְשָׁנַיִם קָרְעִים" (מלכים ב ב, יב), מִכָּאן שֶׁחַיֵּב לְהַבְדִּיל הַשִּׁפְחָה.

ה. וּמִנֵּין שְׁקוֹרֵעִין עַל הַנְּשִׂיא, וְעַל אָב בֵּית דִּין, וְעַל שְׁמוּעָה שֶׁבָּאָה שְׁנֵהֲרֵג רֵב הַצְּבוֹר: שֶׁנֶּאֱמַר "וַיַּחֲזֵק דָּוִד בְּבִגְדוֹ, וַיִּקְרַעֵם; וְגַם כָּל-הָאֲנָשִׁים, אֲשֶׁר אִתּוֹ. וַיִּסְפְּדוּ, וַיִּבְכּוּ, וַיִּצְמוּ, עַד-הָעֶרֶב" (שמואל ב א, יא-יב) "עַל-שְׂאוּל" (שמואל ב א, יב) זֶה נְשִׂיא, "וְעַל-יְהוֹנָתָן בְּנוֹ" (שם) זֶה אָב בֵּית דִּין, "וְעַל-עַם ה' וְעַל-בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי נָפְלוּ, בַּחֲרָב" (שם) זֶה שְׁמוּעָה הָרָעָה.

ו. וּמִנֵּין שְׁקוֹרֵעִין עַל בְּרַכַּת הַשֵּׁם, שֶׁנֶּאֱמַר "וַיִּבֹּא אֱלִיקִים בֶּן-חֶלְקִיָּה אֲשֶׁר-עַל-הַבַּיִת וְשִׁבְנָא הַסֵּפֶר וַיּוֹאֵחַ בֶּן-אֶסָּף הַמִּזְכִּיר, אֶל-חֲזַקְיָהוּ קְרוּעֵי בְּגָדִים" (מלכים ב יח, לז). אֶחָד הַשּׁוֹמֵעַ, וְאֶחָד הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי הַשּׁוֹמֵעַ חַיֵּבִין לְקָרֵעַ. וְהַעֲדִים אֵין חַיֵּבִין לְקָרֵעַ כְּשִׁיעִידוֹ בְּבֵית דִּין, שֶׁכֹּכֵר קָרְעוֹ בְּשַׁעַת שְׁשֻׁמְעוֹ.

ז. וּמִנֵּין שְׁקוֹרֵעִין עַל סֵפֶר תוֹרָה שֶׁנִּשְׂרַף שֶׁנֶּאֱמַר "וַיְהִי כִּקְרוֹא יְהוּדִי, שָׁלֹשׁ דָּלָתוֹת וְאַרְבָּעָה . . . עַד-תָּם, כָּל-הַמִּגְלָה, עַל-הָאֵשׁ, אֲשֶׁר עַל-הָאֵח. וְלֹא פָּחַדוּ, וְלֹא קָרְעוּ אֶת-בְּגָדֵיהֶם הַמָּלֶךְ, וְכָל-עַבְדָּיו" (ירמיהו לו, כג-כד), מִכָּלֵל שֶׁחַיֵּבִין לְקָרֵעַ. וְאֵין חַיֵּבִין קָרִיעָה אֶלָּא עַל סֵפֶר שֶׁנִּשְׂרַף בְּזוּרֵעַ, כְּמַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה. וְחַיֵּב לְקָרֵעַ שְׁתֵּי קָרִיעוֹת אַחַת עַל הַגּוֹיֵל וְאַחַת עַל הַכֶּתֶב, שֶׁנֶּאֱמַר "אַחֲרֵי שֶׁרַף הַמֶּלֶךְ, אֶת-הַמִּגְלָה וְאֶת-הַדְּבָרִים" (ירמיהו לו, כז).

ח. וּמִנֵּין שְׁקוֹרֵעִין עַל עָרֵי יְהוּדָה, וְעַל יְרוּשָׁלַיִם, וְעַל הַמִּקְדָּשׁ שֶׁחָרְבוּ שֶׁנֶּאֱמַר "וַיִּבְּאוּ אֲנָשִׁים מִשְׁכָּם וּמִשְׁלוֹ וּמִשְׁמָרוֹן, שְׁמָנִים אִישׁ, מִגְּלַחֵי זָקֵן וְקָרְעֵי בְּגָדִים" (ראה ירמיהו מא, ה).

ט. כָּל מִי שֶׁעֲמַד עִם הַמֵּת בְּשַׁעַת יְצִיאָתוֹ נִשְׁמָתוֹ חַיֵּב לְקָרֵעַ, אִם עַל פִּי שְׂאִינָו קְרוֹבוֹ; וְכֵן אָדָם כָּשֶׁר שָׁמַת הַכָּל חַיֵּבִין לְקָרֵעַ עָלָיו, אִם עַל פִּי שְׂאִינָו חֲכָם. וְקוֹרֵעִין טַפַּח, כְּשֶׁאֵר הָאֲבָלִים.

י. אֲבָל חֲכָם שָׁמַת, הַכָּל קְרוֹבָיו; וְהַכָּל קוֹרֵעִין עָלָיו עַד שְׁמִגְלָתוֹ

את לביהן, וחולצין מימין. ובית מדרשו של אותו חכם, בטל כל שבעה. וכבר נהגו תלמידי חכמים בכל מקום, לקרע זה על זה טפח, אף על פי שהן שווין, ואין אחד מהם מלמד את חברו.

יא. כל הקורעין על החכם שמת כיון שהחזירו פניהם מאחורי המטה, שוללין. ויראה לי שהקורע על החכם, מאחה למחר: שאפלו רבו שמת אין מתאבל עליו אלא יום אחד בלבד, או יום מיתה או יום שמועה. וכן יראה לי שאפלו הקורע על הנשיא וכיוצא בו, שולל למחר, אף על פי שאינו מאחה לעולם.

יב. חכם שבאה שמועתו שמת אין קורעין עליו אלא בשעת הספד, וזה הוא כבודו; ושולל בו ביום, ומאחה למחר.

יג. אב בית דין שמת הכל קורעין עליו, וחולצין משמאל. וכל בתי מדרשות שבעירו בטלין; ובני בית הכנסת נכנסין לבית הכנסת, ומשנין את מקומן היושבין בדרום ישבו בצפון, והיושבים בצפון ישבו בדרום.

יד. נשיא שמת הכל קורעין עליו, וחולצין שתי הידים מכאן ומכאן; וכל בתי מדרשות בטלין. ובני בית הכנסת נכנסין בשבת לבית הכנסת, וקוראין שבעה ויוצאין; ולא יטילו בשוק, אלא יושבין משפחות משפחות דווין כל היום.

הלכות אבל פרק י

א. השבת עולה למנין אבלות. ואין אבלות בשבת אלא בדברים שבצנעה, כגון עטיפת הראש, ותשמיש המטה, ורחיצה בחמין. אבל דברים שבגלוי, אינו נוהג בהן אבלות, אלא לזכש מנעליו, וזוקף את המטה, ונותן שלום לכל אדם. ואם יש לו בגד מחליף, ולא ילבש בגד קרוע בשבת, אפלו על אביו ועל אמו; ואם אין לו להחליף, מחזיר את הקרע לאחוריו.

ב. מאימתי זוקפין את המטות בערב שבת, מן המנחה ולמעלה; ואף על פי כן, לא ישב עליה עד שתחשך. ואף על פי שלא נשתיר לו אלא יום אחד, חוזר וכופה אותה במוצאי שבת.

ג. הרגלים, וכן ראש השנה ויום הכפורים אין דבר מדברי אבלות נוהג בהן. וכל הקובר את מתו, אפלו שעה אחת קדם הרגל, או קדם ראש השנה ויום הכפורים בטלה ממנו גזרת שבעה.

ד. נמצא מונה לאחר ראש השנה ויום הכפורים, שלושה ועשרים יום. ולאחר הפסח, מונה ששה עשר יום: שהרי בטלה ממנו גזרת שבעה, ושבעת ימי החג הרי ארבעה עשר. וכן אם קבר קודם עצרת, מונה אחריה ששה עשר יום אף על פי שהיא יום אחד, הרי היא רגל ועולה לשבעת ימים.

ה. קבר את מתו קדם חג הסוכות, מונה אחר החג תשעה ימים בלבד: שהרי שמיני רגל בפני עצמו; ונמצא יום טוב הראשון מפסיק שבעה, ושבעת ימי החג, ושמיני שלחג רגל אחד הרי אחד ועשרים יום.

ו. הקובר את מתו שבעת ימים קדם רגל מן הרגלים, או קדם

ראש השנה ויום הכפורים בטלה ממנו גזרת שלושים. ומתן לספר ולכבס בערב יום טוב או בערב יום הכפורים, שמקצת היום ככלו; ואינו מונה לאחריהם כלום.

ז. ואם על אביו ועל אמו הוא מתאבל אפלו מתו קדם הרגל בשלושים יום אינו מגלח עד שישלח פרע, או עד שיגערו בו חבריו; ואין הרגלים מפסיקין דבר זה.

ח. חל ששי שלו בערב הרגל, ואין צריך לומר חמישי או שלישי אינו מגלח, ולא בטלה ממנו אלא גזרת שבעה בלבד. ואינו מתן לרחץ ולסוך, ולא לעשות מלאכה, עד שיפנס יום טוב; ויום טוב מפסיק שאר השבעה. ולאחר יום טוב, משלים שלושים מיום המיתה, ואסור בהן בכל החמשה דברים.

ט. חל שביעי שלו להיות בערב הרגל, והרי הוא שבת בטלה ממנו גזרת שלושים, ומתן לגלח בתוך המועד: שהרי אנוס היה, ואי אפשר לו לגלח בשבת. וכן מגלח אחר עצרת, או אחר ראש השנה ויום הכפורים, שהרי בטלה גזרת שלושים.

י. מי שחל שביעי שלו להיות בערב הרגל, ולא גלח אף על פי שאסור לגלח במועד, מתן לגלח לאחר המועד: שהרי בטלה גזרת שלושים, ויש לו לגלח בכל עת שירצה.

יא. הקובר את מתו בתוך הרגל לא חלה עליו אבלות כלל, ואינו נוהג אבלות ברגל; אלא לאחר הרגל מתחיל למנות שבעה, ונוהג בהן כל דברי אבלות, ומונה שלושים מיום הקבורה, ונוהג בשאר השלושים בכל גזרת שלושים.

יב. המקומות שעושין שני ימים טובים, מונה השבעה מיום טוב שני האחרון: אף על פי שאין נוהג בו אבלות, הואיל ומדבריהם הוא, עולה לו מן המנין, ומונה מאחרי ששה ימים בלבד; ומונה שלושים יום מיום הקבורה, כמו שבארנו.

יג. הקובר את מתו ביום טוב שני שהוא יום טוב האחרון, או ביום טוב שני שלעצרת נוהג בו אבלות: הואיל ויום טוב שני מדבריהם, ואבלות יום ראשון מן התורה ידחה עשה שלדבריהם, מפני עשה שלתורה. אבל אם קבר ביום טוב שני שלראש השנה אינו נוהג בו אבלות, ששניהן ביום אחד ארוך הן מהטעם שבארנו בהלכות קדוש החדש.

הלכות אבל פרק יא

א. אף על פי שאין אבלות במועד, קורע על מתו במועד, וחולץ פתפו, ומברין את האבלים לחם במועד: כל אלו, בחלו שלמועד; אבל ביום טוב, אפלו ביום טוב שני אין קורעין, ולא חולצין, ולא מברין.

ב. אין קורעין במועד ולא חולצין, אלא הקרובים שחייבין באבל, או הקורע וחולץ על החכם, או על אדם פשוט, או מי שהיה עומד בשעת יציאת נשמה. ומברין הכל על החכם במועד בתוך הרחבה, כדרך שמברין את האבלים שהכל אבלים עליו.

ג. כשמברין את האבלים במועד, אין מברין אלא על מטות זקופות, ואין אומרים ברכת אבלים במועד. אבל עומדין

בשורה, ומנחמין ופוטריין. ואין מניחין את המטה ברחוב, שלא להרגיל את הספד שהמועד אסור בספד ותענית. וכן אין מלקט עצמות אביו ואמו במועד, שאכל הוא לו; ואין צריך לומר שאר קרובים.

ד. וכן אין מספידין את המת בחנכה ופורים, ולא בראשי חודשים; אבל נוהגין בהן, כל דברי אבלות. ומתיר לספד לפני חנכה ופורים, ולאחריהן.

ה. הנשים במועד, מענות אבל לא מטפחות; ובראשי חודשים וחנוכה ופורים, מענות ומטפחות. אבל אין מקוננות, לא בזה ולא בזה. נקבר המת, לא מענות ולא מטפחות. איזה הוא ענוי, שכלן עונות כאחת. קינה שאחת אומרת, וכלן עונות אחריה: שנאמר "ולמדנה בנותיכם נהי, ואשה רעותה קינה" (ירמיהו ט, ט).

ו. במה דברים אמורים, בשאר העם שמתו. אבל תלמיד חכמים שמת סופדין אותו במועד, ואין צריך לומר בחנכה ופורים וראשי חודשים; אבל לא ביום טוב שני. ואין סופדין אותו בימים אלו, אלא בפניו; נקבר, אסורין בספד. ויום שמועתו, בפניו הוא; וסופדין אותו, אף על פי שהיא רחוקה.

ז. לא תעורר אשה על מת שלה, שלושים יום קדם לחג, כדי שלא יבוא החג, והם דווין: שאין המת משתכח מן הלב, שלושים יום. במה דברים אמורים, במת ישן; אבל אם מת בתוך שלושים יום סמוך לחג, מעוררת.

ח. שבעת ימי החתנות, הרי הן כרגל. ומי שמת לו מת בתוך ימי המשתה אפלו אביו ואמו משלים ימי השמחה, ואחר כך נוהג שבעת ימי אבלות; ומונה השלושים, מאחר שבעת ימי השמחה.

ט. הכין כל צרכי הסעודה ואפה פתו וטבח טבח, כדי שיכנסו לשמחה, ומת לו מת, קדם שיכנסו לשמחה אם לא נתן מים על גבי בשר מוכר הבשר והפת, ונוהג שבעת ימי אבלות; ואחר כך נוהג שבעת ימי המשתה. ואם נתן מים על גבי בשר, שהרי אי אפשר למכור אותו מכניסין את המת לחדר, ואת החתן ואת הכלה לחפה; ובועל בעילת מצוה, ופורש.

י. ונוהג שבעת ימי המשתה, ואחר כך נוהג שבעת ימי אבלות. וכל אותן הימים, נוהג בדברים שבצנעה כשבת; לפיכך הוא ישן בין האנשים, והיא ישנה בין הנשים, כדי שלא ישמש מטתו. ואין מונעין תכשיטין מן הכלה, כל שלושים יום.

יא. היו במקום שאפשר למכור הבשר, אף על פי שנתן עליו מים מוכר, ונוהג אבלות תחלה; היו במקום שאי אפשר למכור הבשר, אף על פי שלא נתן עליו מים נוהג שבעת ימי המשתה תחלה.

יב. במה דברים אמורים, בשמת אביו שלחתן או אמה שלכלה, שאם יפסידו סעודה זו, אין להם מי שיטרח להם. אבל אם מת אביה שלכלה, או אמו שלחתן, או שאר קרוביהם נוהגין שבעת ימי האבל תחלה; ואחר כך תפנס לחפה, וינהגו שבעת ימי המשתה.